

litásoktól. Rendkívül egyszerűen tudják előjegyeztetni a kívánt könyveket, és hamarabb meg is kapják azokat, mivel a könyvek forgási sebessége az adminisztráció csökkenésével gyorsabb lett. A könyvtárosok munkája lényegesen könnyebbé vált, minthogy megszabadultak a különböző kartotékok rendezésétől. A reklamációkat a gép írja ki, és a könyvtári statisztikai adatokat is gép tárolja. A rendszer előnyeit természetesen a könyvtár egésze is élvezzi, mivel a könyvek jobb kihasználására ad lehetőséget, aminek eredménye, hogy kevesebb többes-példányt kell beszerezni. Javult a kölcsönzötér kihasználása, s ami még mind ezeken felül nagy jelentőségű: olyan megbízható állományhasználati statisztika áll a rendelkezésükre, amelyre a gyarapítási munka „mérget vehetően” építhet. A kísérleti kölcsönzési rendszer első lépcsője a szabadpolcos állományra terjed ki, és a könyvtári személyzet működteti. A második lépésben, amelynek elindítását 1982-re tervezik, a teljes raktári állományt bevonják majd a gépesített kölcsönzésbe, amikor is az olvasók fogják kezelni a berendezéseket.

A rendszer alapjából szolgáló rendszerelemző munkát a könyvtárosok végezték el, ez maga kb. 1000 oldal terjedelmű. A software saját fejlesztésű, a többi könyvtárba való adaptáció csak kisebb programfejlesztési munkát igényel majd.

Terveik között szerepel egy folyóirat-adatbank létrehozása is, amelynek kezdeti munkálatai ígéretesen bontakoznak ki. Az *Österreichische Nationalbibliographie* gépesítési munkálatai ezzel szemben még igencsak kezdetleges állapotban vannak.

Kroller professzor elmondta, hogy bár a tervezett rendszer valamennyi gépesíthető könyvtári folyamatra és minden könyvtárra kiterjed majd, akadtak „türelmetlen” kollégák is, akik saját könyvtárukban egyes, többnyire ügyviteli jellegű munkákat már automatizáltak. Ezek a részrendszerek – sajnálatos módon – nem lesznek kompatibilisek a nagy rendszer megfelelő részeivel.

Az *online információkeresés* igen eredményesen és szervezeten folyik a tudományos nagykönyvtárakban, összesen mintegy 20 helyen. Az egyetemi oktatók és a kutatók, sőt egyes esetekben még a hallgatók is ingyenesen vehetik igénybe ezt a szolgáltatást, mivel a költségeket a Kultuszminisztérium fedezi. Csak a külső cégek, iparvállalatok megbízása alapján végzett keresésekért számítanak fel díjat. Egy-egy online keresés átlagosan 300 schillingbe kerül, ha könyvtárnál rendelik meg. Ugyanezért a szolgáltatásért az információkereső cégek tízszeres árat kérnek.

A keresések 80%-át a Lockheed adatbázisszolgáltató rendszerben végzik, 10%-át a BLAISE-ben. A többi megoszlik az ESA, az SDC, a DIMIDI, az INKA, az INIS, az AGRIS és a Telesystems között. Az adatbázisok közül a legkeresettebb a MEDLINE (35%), a CACON (25%), a BIOSIS (10%) és az INSPEC (6%). Kiderült, hogy az USA adatbázisaiban való keresés lényegesen olcsóbb, mint az európaiakban való. Ez az adatátviteli költségek

alacsony voltának köszönhető. Az ausztriai adatbázis-központok – az AGRIS és az INIS kivételével – csak offline módon vehetők igénybe.

Néhány adat a berendezések áráról: egy terminál ára 20 ezer schilling, a modeme 10–15 ezer, egy nyomtatató pedig 20 ezer. Ezeknél az összegeknél jóval többet tesznek ki a szakemberképzési költségek. Jelenleg könyvtáranként átlagban két-két, az információkeresésre jól kiképzett szakemberük van. A keresőkérdések megfogalmazásakor kb. 5–10 deskriptort használnak.

Kroller professzor felhívta a figyelmet arra, hogy szerinte a világon megoldatlan a primer dokumentumok szolgáltatásának a kérdése. Az ő könyvtáraik a primer dokumentumigények mintegy 50%-át tudják kielégíteni saját állományukból, a többit átkölcsönzéssel. Az egyes adatbázisok biztosította primer dokumentumszolgáltatás igénybevétele egyelőre annyira költséges, hogy sok esetben olcsóbb lenne az eredeti dokumentum beszerzése.

Az elhangzott előadás útmutatóként is értékelhető, amennyiben bemutatta, hogyan lehet átfogó számítógépesítési koncepciót kialakítani és fokozatosan megvalósítani a tudományos könyvtárak szükségleteinek összehangolásával egy olyan országban, amely hazánkkal közel azonos nagyságú.

Berke Barnabásné

Megkezdődött az oktatás a műszaki könyvtárkezelői tanfolyamon

Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ az Építésügyi Tájékoztatási Központtal, a Kohó- és Gépipari Tudományos Informatikai és Ipargazdasági Központtal, a Magyar Tudományos Akadémia Központi Könyvtárával és a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Információs Központjával közös szervezésben könyvtárkezelői tanfolyamot indított a szakkönyvtárak képzéssel nem rendelkező főfoglalkozású dolgozói számára. A tanfolyam megnyitó ünnepsége 1981. szeptember 25-én volt a Magyar Tudományos Akadémia kistermében, ahol az elméleti előadások megtartására is sor kerül a tanfolyam teljes időtartama alatt, és ahol az oktatás október 9-én ténylegesen is megkezdődött.

A kulturális miniszter 103/1980. (M. K. 12.) KM számú utasítása értelmében valamennyi hálózati központ rendezhet könyvtárkezelői tanfolyamot, ha azt a Művelődési Minisztérium könyvtári osztálya engedélyezi.

A fent említett szakkönyvtári hálózati központok azonban az ésszerűbb megoldást választották: – társszervezőkként – egységes szemlélettel, tananyaggal és követelményrendszerrel, az anyagi, technikai és oktatói kapacitás koordinálásával közös tanfolyamot indítottak szakkönyvtáraik munkaerő-problémáinak enyhítésére. A könyvtárkezelői képzés a szakkönyvtárügy területén így az 5/1978. (XII. 12.) KM számú rendelet szellemében jött létre, s mint ilyen a koordinációban való együttműködés lehetséges voltáról tanúskodik, a közös akarat érvényesítésének mintájául is szolgálhat.

Az OMKDK a tanfolyam előkészítése során a szervezésben részt vevő intézmények oktatási feladatokkal megbízott munkatársaival rendszeresen konzultált, hogy a képzést érintő minden tartalmi és formai kérdésben egységes álláspont alakuljon ki.

A közös szervezésben indított könyvtárkezelői tanfolyam jelentős vállalkozás, ugyanis a gyakorlatukban sok szempontból eltérő szakkönyvtári hálózatok egységesítési törekvéseit fejezi ki, az ésszerűbb feladatvállalást és ugyanakkor a munkamegosztást, a lehetőségekkel való közös gazdálkodást is példázza.

A képzés mielőbbi megindítása érdekében – amit elsősorban a szakképzetlen munkaerők nagy számú újratermelődése sürgetett – a koordinációs körünkön kívüli hálózati központok is kinyilvánították együttműködési készségüket, így a MTA Központi Könyvtára és a MÉM Információs Központja.

A közös szervezés eredményeként a könyvtárkezelői tanfolyam 1981/1982-es tanévére 119 fő szakképzetlen munkatársat tudtunk felvenni, és 5 x 22–23 fős konzultációs csoportot indítottunk, ahol a „kezelői” ismeretek gyakorlatban elsajátíthatók lesznek. A műszaki könyvtárkezelői tanfolyam tananyagául a *Tudományos–műszaki információ szakkönyvtára* című, most induló sorozat füzetei szolgálnak. Az eddig megjelent füzetek:

Ónódy Miklós: Információs technikák és berendezések I.;

Poprády Géza: A szakkatalógus szerkesztése;

Kovács Ilona: Dokumentumleírás.

A további füzetek kéziratai jórészt elkészültek, kiadásuk folyamatos lesz.

Befejezésül a *képzés célját* idézzük, amelyet a *Műszaki könyvtári koordinációs kollégium* (hírt adtunk róla: TMT, 28. köt. 4. sz. 1981. p. 162.) alakuló ülésére készített *A szakkönyvtárak és információs intézmények jegyzetfüzetei* című kéziratot dokumentum így fogalmazott meg: „a fejlett és közepes munkamegosztású szakkönyvtárakban és információs intézetekben mindazon munkakörök ellátása, amelyek ügyviteli és információs technikai jellegűek, nevezetesen: gyarapítási ügyvitel, korszerű dokumentumok bibliográfiai leírása, katalógusok és információs kartotékok rendezése és fejlesztése, olvasószolgálati ügyvitel, a könyvtárakban és

információs intézetekben használatos eszközök és berendezések kezelése, dokumentumok tárolásával kapcsolatos munkák stb.”

Tájékoztatónk nem tér ki a könyvtárkezelői tanfolyamnak mint új képzési formának a jellegére, tartalmára, a követelményekre, sem pedig az oktatást végző intézmények felelősségére. Ezt az elemzést azonban elvégezte Katsányi Sándor és Tóth Gyula, akiknek cikkeiket mindazok figyelmébe ajánljuk, akik a könyvtárkezelői képzésben akár hallgatóként, akár munkáltatóként érdekeltek.*

N. Nagy Katalin

* KATSÁNYI Sándor: A szakképzés fontos láncszemei: a könyvtárkezelői tanfolyamok = *Könyvtáros*, 30. köt. 12. sz. 1980. p. 699–701.

TÓTH Gyula: A könyvtárak káderhelyzete, könyvtárosképzés és -továbbképzés = *Könyvtári Figyelő*, 27. köt. 2. sz. 1981. p. 85–93.

Műszaki és Közgazdasági Könyvnapok Tápiószelén

1981 október 28-án a Kohászati Gyárépítő Vállalat (KGYV) tápiószelzei csoportja a *Műszaki és Közgazdasági Könyvnapok* keretében szakmai napot rendezett. A meghívott előadó FUTALA TIBOR, az OMK igazgatója volt. Előadásában bemutatta az OMKDK-t mint hazánk legnagyobb információelőállító üzemét és műszaki szakkönyvtárát, és ismertette az intézmény információs szolgáltatásait, kiadványait. Az OMK igazgatója az információról kettős értelemben beszélt. Részint mint a tudományos és műszaki életben, a kutató–fejlesztő tevékenységben, az újszerű megoldásokban nélkülözhetetlen összetevőről, részint mint a szakember megszerzett tudásának szintentartásához szükséges eszközről. Az előadásban kiemelten hangsúlyt kaptak azok a szakkönyvtári és információs szolgáltatások, amelyek a vidéki szakemberek primer dokumentumokhoz való hozzájutását segítik, pl. a könyvtárközi kölcsönzés vagy a másolatszolgáltatás.

Az előadás helyén *kiállítás* is volt, amely az OMKDK kiadványait mutatta be. A kiadványokat az érdeklődők kézbe vehették, átnézhatték, némelyekből mutatványszámot is kaptak.

Az előadás után az üzem főtechnológusa az érdeklődő vendégeknek bemutatta a mintegy 700 főt foglalkoztató, korszerű technológiával működő, könnyűszerkezetes épületelemeket gyártó üzemét és a szakemberutánpótlást szolgáló, modern taneszközökkel felszerelt tanműhelyt.